Samling af Afgørelser

FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT
R. NORKUS
fremsat den 2. oktober 2025 [1]

Sag C-516/24 [Winderwill] [i]

BC, behørigt repræsenteret ved sin legale repræsentant,
mod
LG

(anmodning om præjudiciel afgørelse indgivet af Amtsgericht Schleswig (byretten i Schleswig, Tyskland))

»Præjudiciel forelæggelse – retligt samarbejde på det civilretlige område – kompetence – en sags anlæggelse ved retten – indgivelse af en ansøgning om retshjælp med henblik på en anmodning om ændring af underholdspligt – efterfølgende indgivelse af en anmodning om ændring af underholdspligt til retsinstanserne i en anden medlemsstat«

1. Den retlige ramme for nærværende præjudicielle forelæggelse udgøres af forordning (EF) nr. 4/2009 [2] om kompetence, lovvalg, anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser og samarbejde vedrørende underholdspligt. Inden for nærværende sags retlige og faktiske rammer vil den forelæggende rets spørgsmål foranledige Domstolen til at anlægge en fortolkning af begrebet »et dokument [svarende]« til det indledende processkrift i sagen som omhandlet i den nævnte forordnings artikel 9, litra a). Navnlig vil Domstolen skulle udtale sig om spørgsmålet om, hvorvidt en ansøgning om retshjælp [3], der er blevet indgivet af den bidragsberettigede med henblik på at anlægge sag mod den bidragspligtige, kan være omfattet af dette begreb.

[1] – Originalsprog: fransk.

[i] Den foreliggende sags navn er et vedtaget navn. Det svarer ikke til et navn på en part i sagen.

[2] – Rådets forordning af 18.12.2008 om kompetence, lovvalg, anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser og samarbejde vedrørende underholdspligt (EUT 2009, L 7, s. 1, berigtiget i EUT 2011, L 131, s. 26, og i EUT 2013, L 8, s. 19).

[3] – I nærværende forslag til afgørelse omfatter anvendelsen af begrebet »retshjælp« også den retshjælp som omhandlet i de relevante bestemmelser i national ret, hvortil den forelæggende ret har henvist i sin anmodning om præjudiciel afgørelse.

I. Retsforskrifter

A. Folkeretten

2. Artikel 3, stk. 1, i Haagerprotokollen [4] har følgende ordlyd:

»Underholdspligt er undergivet loven i den stat, hvor den bidragsberettigede har sit sædvanlige opholdssted, medmindre denne protokol indeholder andre bestemmelser.«

3. Protokollens artikel 4 fastsætter særlige regler til fordel for visse bidragsberettigede, der bl.a. finder anvendelse på underholdspligt, som forældre har over for deres børn. Den nævnte artikels stk. 3 er affattet således:

»Uanset artikel 3 finder domstolslandets lov anvendelse, hvis den bidragsberettigede har indbragt sagen for den kompetente myndighed i den stat, på hvis område den bidragspligtige har sit sædvanlige opholdssted. Hvis den bistandsberettigede i medfør af denne lov ikke kan opnå underholdsbidrag fra den bidragspligtige, finder loven i den stat, på hvis område den bistandsberettigede har sit sædvanlige opholdssted, dog anvendelse.«

B. EU-retten

Forordning nr. 4/2009

4. Det fremgår af første betragtning til forordning nr. 4/2009, at EU-lovgiver har vedtaget denne forordning med henblik på at gennemføre sit mål om at bevare og udbygge et område med frihed, sikkerhed og retfærdighed, hvor der er fri bevægelighed for personer.

5. I henhold til niende betragtning til forordningen tilsigtes det med denne forordning at gøre det lettere at få truffet en retsafgørelse vedrørende et underholdskrav, der automatisk bliver eksigibel i en anden medlemsstat uden nogen andre formaliteter.

6. Det fremgår af 36. betragtning til den nævnte forordning og af forordningens kapitel V med overskriften »Adgang til domstolsprøvelse«, at forordningen har til formål at fastsætte en særlig ordning for retshjælp på området for underholdspligt, som bestemmer, at udgifterne til sager vedrørende underholdspligt over for børn under 21 år, der anlægges via centralmyndighederne, dækkes fuldt ud.

7. Det anføres i 44. betragtning til den nævnte forordning, at det med forordningen tilsigtes at ændre forordning (EF) nr. 44/2001 [5], idet den bør træde i stedet for de bestemmelser i sidstnævnte forordning, der finder anvendelse på underholdspligt.

[4] – Denne protokol er indeholdt i bilaget til Rådets afgørelse 2009/941/EF af 30.11.2009 om Det Europæiske Fællesskabs indgåelse af Haagerprotokollen af 23.11.2007 om, hvilken lov der finder anvendelse på underholdspligt (EUT 2009, L 331, s. 17, herefter »Haagerprotokollen af 2007«).

[5] – Rådets forordning af 22.12.2000 om retternes kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser på det civil- og handelsretlige område (EFT 2001, L 12, s. 1).

8. Artikel 3 i forordning nr. 4/2009 bestemmer:

»De myndigheder, der er kompetente med hensyn til underholdspligt i medlemsstaterne, er:

a) retten på det sted, hvor sagsøgte har sin sædvanlige bopæl, eller

b) retten på det sted, hvor den bidragsberettigede har sin sædvanlige bopæl, eller

[…]«

9. Forordningens artikel 9, der har overskriften »En sags anlæggelse ved retten«, fastsætter følgende under litra a):

»I dette kapitel anses en sag for anlagt ved en ret:

a) på det tidspunkt, hvor det indledende processkrift i sagen eller et tilsvarende dokument indleveres til retten, forudsat at sagsøger ikke efterfølgende har undladt at træffe de foranstaltninger, der krævedes af ham, for at få dokumentet forkyndt for sagsøgte, […]«

10. Den nævnte forordnings artikel 12 med overskriften »Litispendens« bestemmer:

»1. Såfremt krav, der har samme genstand og hviler på samme grundlag, fremsættes mellem de samme parter for retter i forskellige medlemsstater, udsætter enhver anden ret end den, ved hvilken sagen først er anlagt, på embeds vegne sagen, indtil denne rets kompetence er fastslået.

2. Når det er fastslået, at den ret, ved hvilken sagen først er anlagt, er kompetent, erklærer enhver anden ret sig inkompetent til fordel for den første.«

11. Forordningens artikel 15 er sålydende:

»Den lov, der skal anvendes på underholdspligt, fastlægges i overensstemmelse med [Haagerprotokollen af 2007] i de medlemsstater, der er bundet af dette instrument.«

C. Tysk ret

1. FamFG

12. Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit (lov om proceduren i familieretlige sager og anliggender omfattet af den frivillige retspleje, herefter »FamFG«), fastsætter følgende i § 76, stk. 1:

»Den civile retsplejelovs bestemmelser vedrørende retshjælp finder tilsvarende anvendelse på bevilling af retshjælp, medmindre andet er fastsat nedenfor.«

13. § 77, stk. 1, i FamFG bestemmer:

»Inden bevilling af retshjælp kan retsinstansen give de øvrige berørte parter mulighed for at tage stilling. I ansøgningsprocedurer skal sagsøgte have mulighed for at tage stilling til, om den

pågældende finder, at betingelserne for bevilling af retshjælp er opfyldt, medmindre dette af særlige grunde forekommer uhensigtsmæssigt.«

14. § 113, stk. 1, i FamFG fastsætter:

»I ægteskabssager og familieretlige sager [...] [finder d]e almindelige bestemmelser i den civile retsplejelov og de særlige regler i den civile retsplejelov vedrørende sager anlagt ved de regionale retter [...] tilsvarende anvendelse.«

2. ZPO

15. § 114, stk. 1, i Zivilprozessordnung (den civile retsplejelov, herefter »ZPO«) har følgende ordlyd:

»En part, som på grund af sine personlige og økonomiske forhold ikke kan betale sagsomkostningerne eller kun kan betale dem delvist eller i rater, kan efter ansøgning bevilges retshjælp, hvis der er tilstrækkelig udsigt til, at det påtænkte søgsmål eller det påtænkte forsvar får et positivt udfald, og søgsmålet eller forsvaret ikke iværksættes uden nogen rimelig grund. For grænseoverskridende retshjælp inden for Den Europæiske Union gælder desuden §§ 1076-1078.«

16. ZPO's § 117 bestemmer:

»1. En ansøgning om bevilling af retshjælp skal indgives til den ret, hvor sagen føres; ansøgningen kan indgives ved erklæring til Justitskontoret. Ansøgningen skal indeholde oplysninger om tvistens elementer og en angivelse af bevismidlerne. […]

2. Ansøgningen skal vedlægges en erklæring fra den ansøgende part om dennes personlige og økonomiske forhold (familieforhold, erhverv, formue, indkomst og gæld) samt tilknyttet dokumentation. Erklæringen og dokumentationen kan kun fremsendes til modparten med den ansøgende parts samtykke, medmindre det af bestemmelserne i civilretten fremgår, at modparten i forhold til den ansøgende part har krav på at modtage oplysninger om dennes indkomst og formue. Den ansøgende part skal have mulighed for at fremsætte bemærkninger, inden den pågældendes erklæring fremsendes til modparten. Den ansøgende part underrettes om fremsendelsen af vedkommendes erklæring.

3. Med henblik på at forenkle og standardisere proceduren kan Bundesministerium der Justiz [(forbundsjustitsministeriet)] med samtykke fra Bundesrat [(forbundsrådet)] ved bekendtgørelse indføre erklæringsformularer. […]

4. Hvis der er indført formularer til den i stk. 2 omhandlede erklæring, skal parten anvende disse. […]«

17. ZPO's § 118, stk. 1, er sålydende:

»Modparten skal have mulighed for at tage stilling til, om den pågældende finder, at betingelserne for bevilling af retshjælp er opfyldt, medmindre dette af særlige grunde forekommer uhensigtsmæssigt. Denne stillingtagen kan ske ved erklæring til Justitskontoret. Retsinstansen kan indkalde parterne til en mundtlig drøftelse, hvis det er sandsynligt, at der kan opnås enighed; et forlig skal indføres i retsinstansens protokollat. De udgifter, som modparten har afholdt, godtgøres ikke. De udgifter, der er afholdt i forbindelse med afhøring af vidner og sagkyndige i

henhold til stk. 2, tredje punktum, skal betales som retsomkostninger af den part, der pålægges at betale sagsomkostningerne i retssagen. § 128a finder tilsvarende anvendelse på den drøftelse, som afholdes i henhold til tredje punktum.«

18. ZPO's § 167, der har overskriften »Meddelelsens tilbagevirkende kraft«, fastsætter:

»Såfremt meddelelsen skal bevirke, at en frist bliver overholdt, eller at forældelsesfristen begynder forfra eller suspenderes i henhold til § 204 i Bürgerliches Gesetzbuch [(den tyske borgerlige lovbog)], indtræder denne virkning allerede fra modtagelsen af ansøgningen eller erklæringen, hvis meddelelsen sker straks.«

19. ZPO's § 261 bestemmer:

»(1) Sagens litispendens indtræder ved søgsmålets anlæggelse.

[...]

(3) Litispendens har følgende virkninger:

1. Under litispendensen kan ingen af parterne føre sagen på anden måde;

[...]«

3. BGB

20. Bürgerliches Gesetzbuch (den borgerlige lovbog, herefter »BGB«) fastsætter følgende i § 204 (»Suspension af forældelsesfristen ved anlæggelse af en sag«), stk. 1, nr. 14):

»1) Forældelsesfristen suspenderes ved

[...]

foranledningen af meddelelsen af den første ansøgning om bevilling af retshjælp; hvis meddelelsen foranlediges straks efter indgivelsen af ansøgningen, begynder suspensionen allerede med indgivelsen.«

II. De faktiske omstændigheder i tvisten i hovedsagen, det præjudicielle spørgsmål og retsforhandlingerne for Domstolen

21. BC, der er sagsøgeren i hovedsagen, er søn af sagsøgte i hovedsagen, LG. BC har sit sædvanlige opholdssted i Sverige, mens LG bor i Tyskland.

22. Den 17. december 2021 indgav BC en ansøgning om retshjælp til Amtsgericht Schleswig (byretten i Schleswig, Tyskland), som er den forelæggende ret, med henblik på en anmodning om ændring vedrørende børnebidrag. BC vedlagde hertil en anmodning om ændring i form af et udkast, idet han præciserede, at anmodningen ville blive indgivet formelt i tilfælde af bevilling af retshjælp.

23. Den 28. januar 2022, dvs. før den forelæggende ret traf afgørelse om ansøgningen om retshjælp, indgav LG en anmodning om ændring af hans underholdspligt over for BC til Eskilstuna tingsrätt (byretten i Eskilstuna, Sverige).

24. Ved kendelse af 29. marts 2022 afslog den forelæggende ret at bevilge BC retshjælp med den begrundelse, at den ikke havde international kompetence. Efter kære iværksat af BC ophævede Schleswig-Holsteinisches Oberlandesgericht (den regionale appeldomstol i Schleswig-Holstein, Tyskland) ved kendelse af 27. maj 2022 den forelæggende rets kendelse og bevilgede BC retshjælp.

25. Efterfølgende indgav BC en anmodning om ændring af underholdspligten til den forelæggende ret, hvilken blev meddelt LG den 21. juli 2022.

26. I mellemtiden var den anmodning om ændring, som LG havde indgivet til Eskilstuna tingsrätt (byretten i Eskilstuna), blevet afvist på grund af manglende international kompetence. Högsta domstolen (øverste domstol, Sverige) ophævede denne afgørelse og hjemviste sagen til byretten. Sidstnævnte udsatte ved kendelse af 6. maj 2024 sagen i henhold til artikel 12, stk. 1, i forordning nr. 4/2009.

27. Den forelæggende ret er af den opfattelse, at det er nødvendigt at fastslå kompetencen for den ret, ved hvilken sagen først er anlagt som omhandlet i artikel 12 i forordning nr. 4/2009. Hvad angår ansøgningen om retshjælp ønsker den forelæggende ret oplyst, om denne retsinstans med henblik på at efterprøve sin egen kompetence kan anse ansøgningen for et dokument, der svarer til et indledende processkrift i sagen som omhandlet i denne forordnings artikel 9, litra a). Da dette spørgsmål endnu ikke er blevet afgjort af Domstolen, er den forelæggende ret af den opfattelse, at kun en ensartet fortolkning af forordning nr. 4/2009 kan sikre en tilstrækkelig retssikkerhed.

28. På denne baggrund har Amtsgericht Schleswig (byretten i Schleswig) besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»Er en ansøgning om retshjælp, i hvilken forbindelse der i form af et udkast er tilføjet en påstand om ændring i en sag vedrørende underholdspligt, som kun formelt skal fremsættes i tilfælde af, at der bevilges retshjælp, et »tilsvarende dokument« som omhandlet i artikel 9, litra a), i [forordning nr. 4/2009], således at sagen dermed er anlagt ved en national domstol, og denne domstol dermed har kompetence?«

29. Forelæggelsesafgørelsen, som er dateret den 22. juli 2024, indgik til Domstolens Justitskontor den 24. juli 2024. Sagsøgeren og sagsøgte i hovedsagen, den tyske og tjekkiske regering samt Europa-Kommissionen har indgivet skriftlige indlæg. Der blev afholdt et retsmøde den 18. juni 2025, hvor Kommissionen og den tyske regering afgav mundtlige indlæg.

III. Analyse

A. Den lære, der kan udledes af Domstolens praksis vedrørende begrebet »det indledende processkrift i sagen« eller »et tilsvarende dokument« i forbindelse med andre retlige instrumenter

30. Indledningsvis bemærkes, at eftersom Domstolen i den foreliggende sag skal fortolke det i artikel 9, litra a), i forordning nr. 4/2009 indeholdte begreb »dokument [svarende til]« det indledende processkrift i sagen, er der anledning til at overveje, om der kan findes tankebaner eller endog svarelementer på grundlag af beslægtede instrumenter og Domstolens fortolkning heraf. Begrebet »det indledende processkrift i sagen« og navnlig begrebet »et tilsvarende dokument« er nemlig tværgående begreber, der findes i flere internationale konventioner eller i andre retlige instrumenter vedrørende retternes kompetence i civile sager. Disse begreber har således allerede været genstand for en fortolkning fra Domstolen, der gør det muligt at opridse konturerne herfor i sammenhæng med disse internationale konventioner og retlige instrumenter, som det efter min opfattelse er nødvendigt at henvise til, inden behandlingen af det præjudicielle spørgsmål, der er blevet forelagt Domstolen i den foreliggende sag, påbegyndes.

31. I denne henseende skal det bemærkes, at Domstolen i sine første domme vedrørende fortolkningen af konventionen af 27. september 1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager (herefter »Bruxelleskonventionen«)[6], allerede har haft lejlighed til at præcisere, at begrebet »det indledende processkrift i sagen« eller »en tilsvarende retsakt« skal forstås således, at det betegner den eller de retsakter, hvis forskriftsmæssige og rettidige forkyndelse for eller meddelelse til sagsøgte sætter denne i stand til at gøre sine rettigheder gældende forud for, at der træffes en eksigibel retsafgørelse i domsstaten[7].

32. På grundlag af den nævnte definition har Domstolen fastslået, at et betalingspåbud efter tysk ret (Zahlungsbefehl), hvis meddelelse gør det muligt for sagsøgeren, når der ikke er fremsat nogen indsigelse, at opnå en eksigibel afgørelse[8], og et betalingspåkrav efter italiensk ret (decreto ingiuntivo), som er forkyndt sammen med begæringen[9], udgør et indledende processkrift i sagen.

33. Domstolen fastslog derimod, at begrebet »det indledende processkrift i sagen« ikke omfatter et fuldbyrdelsesdekret efter tysk ret (Vollstreckungsbefehl), der i sig selv er eksigibelt, og som er udstedt efter meddelelsen af et betalingspåbud[10].

34. På grundlag af den lære, der kan udledes af ovennævnte retspraksis, har Domstolen – stadig i forbindelse med betalingspåkravsprocedurer – for så vidt angår Lugano II-konventionen[11] fastslået, at i tilfælde af sammenkædning af to procedurer, der hver især efter

6 – Konvention undertegnet i Bruxelles den 27.9.1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager (EFT 1978, L 304, s. 17), som ændret ved de efterfølgende konventioner om nye medlemsstaters tiltrædelse af denne konvention. I denne henseende bemærkes, at – således som det fremgår af forordningens artikel 68, stk. 1, og artikel 75, stk. 2 – forordning nr. 4/2009, hvis fortolkning den forelæggende ret ønsker oplysninger om, for så vidt angår underholdspligt er trådt i stedet for forordning nr. 44/2001, som selv havde erstattet Bruxelleskonventionen i forholdet mellem medlemsstaterne.

7 – Dom af 13.7.1995, Hengst Import (C-474/93, herefter »Hengst Import-dommen«, EU:C:1995:243, præmis 19).

8 – Dom af 16.6.1981, Klomps (166/80, EU:C:1981:137, præmis 9).

9 – Hengst Import-dommen, præmis 20 og 21.

10 – Dom af 16.6.1981, Klomps (166/80, EU:C:1981:137, præmis 9).

11 – Konvention om retternes kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser på det civil- og handelsretlige område, undertegnet i Lugano den 30.10.2007 og godkendt på Det Europæiske Fællesskabs vegne ved Rådets afgørelse 2009/430/EF af 27.11.2008 (EUT 2009, L 147, s. 1, herefter »Lugano II-konventionen«).

procedureafslutningen gør det muligt at opnå en eksigibel afgørelse om den samme forpligtelse, kan indledningen af den første procedure kun anses for at være et indledende processkrift i sagen for den anden procedure, hvis der er en funktionel enhed mellem de to [12].

35. I denne forbindelse er det vigtigt at understrege, at det ovennævnte kriterium om funktionel enhed er i tråd med andre eksempler i retspraksis vedrørende fortolkningen af begreberne »det indledende processkrift i sagen« og »et tilsvarende dokument«, navnlig Schlömp-dommen [13], der også vedrører fortolkningen af Lugano II-konventionen [14].

36. Med den nævnte dom fastslog Domstolen ikke blot en funktionel tilgang med henblik på i det væsentlige at fastslå, at den dato, på hvilken en obligatorisk forligsprocedure ved en forligsmyndighed i henhold til schweizisk ret er indledt, udgør det tidspunkt, hvor en sag anses for anlagt ved en »ret«. Domstolen fastslog ligeledes, at som følge af den eksisterende parallelitet mellem de ordninger, der er fastsat i Lugano II-konventionen og – bl.a. – forordning nr. 44/2001 [15] for at afgøre litispendensspørgsmål, og henset til formålet om en ensartet fortolkning af de bestemmelser i denne konvention og i denne forordning, som svarer til hinanden, har situationer med litispendens en bindende og automatisk karakter og tager udgangspunkt i den kronologiske rækkefølge, hvori sagerne er anlagt ved retterne [16], hvilket også var tilfældet i en anden vigtig dom på området, nemlig HanseYachts-dommen [17].

37. I sidstnævnte dom skulle Domstolen tage stilling til spørgsmålet om, hvorvidt det i tilfælde af litispendens forholder sig således, at den retsakt, hvorved den procedure, med hvilken det tilsigtes at opnå en bevisoptagelsesforanstaltning inden indledningen af en retssag, gennemføres, udgør et »indledende processkrift i sagen« eller »et tilsvarende dokument«, eller om det kun er det dokument, hvorved søgsmålet er anlagt [18], dvs. søgsmålet »vedrørende realiteten« [19], som skal kvalificeres således.

38. På grundlag af den sammenhæng, hvori artikel 30 i forordning nr. 44/2001 indgår, dens formål [20], den første bevisoptagelsesprocedures selvstændige karakter i forhold til den anden procedure »vedrørende realiteten« og den omstændighed, at der er en klar skillelinje mellem disse to procedurer, fastslog Domstolen, at i tilfælde af litispendens kan det tidspunkt, hvor der

12 – Jf. dom af 30.3.2023, PT (Betalingspåkrav efter schweizisk ret) (C-343/22, EU:C:2023:276, præmis 35).

13 – Dom af 20.12.2017 (herefter »Schlömp-dommen«) (C-467/16, EU:C:2017:993).

14 – Lugano II-konventionens afdeling 9 med overskriften »Litispendens og indbyrdes sammenhængende krav« omfatter artikel 27. Denne artikels stk. 2 fastsætter, at det i tilfælde af litispendens forholder sig således, at »[n]år det er fastslået, at den ret, ved hvilken sagen først er anlagt, er kompetent, erklærer enhver anden ret sig inkompetent til fordel for den første«. Konventionens artikel 30, stk. 1, bestemmer i det væsentlige, at tidspunktet for en sags anlæggelse ved en ret falder sammen med »det tidspunkt, hvor det indledende processkrift i sagen eller et tilsvarende dokument indleveres til retten, forudsat at sagsøger ikke efterfølgende har undladt at træffe de foranstaltninger, der krævedes af ham, for at få dokumentet forkyndt for sagsøgte«.

15 – I denne henseende skal det bemærkes, at Domstolen i Schlömp-dommens præmis 41 og 42 præciserede, at forordning nr. 4/2009 – således som det fremgår af forordningens artikel 68, stk. 1 – ændrer forordning nr. 44/2001 ved at træde i stedet for de bestemmelser i sidstnævnte forordning, der finder anvendelse på underholdspligt. For så vidt som Lugano II-konventionens artikel 64, stk. 1, henviser til eventuelle ændringer af forordning nr. 44/2001, skal denne henvisning forstås således, at den omfatter forordning nr. 4/2009, hvis fortolkning den foreliggende sag vedrører.

16 – Præmis 47-58 i Schlömp-dommen.

17 – Dom af 4.5.2017 (herefter »HanseYachts-dommen«) (C-29/16, EU:C:2017:343).

18 – Præmis 20 i HanseYachts-dommen.

19 – Navnlig skulle Domstolen fortolke artikel 30 i forordning nr. 44/2001 vedrørende det tidspunkt, hvor en sag skal anses for at være blevet anlagt ved en ret, idet det bemærkes, at denne artikel er affattet på samme måde som artikel 9, litra a), i forordning nr. 4/2009.

20 – Nemlig formålet om at afhjælpe de problemer, der følger af forskellene mellem de nationale lovgivninger med hensyn til, på hvilket tidspunkt en sag anses for anlagt, idet et sådant tidspunkt skal fastslås selvstændigt, og således at mindske den retsusikkerhed, som udspringer af de mange forskellige lovgivninger i medlemsstaterne med hensyn til fastlæggelsen af det tidspunkt, hvor en sag er anlagt. Domstolen fastslog, at det formål, der forfølges med denne artikel, er at gøre det muligt på en enkel og ensartet måde at fastslå det tidspunkt, hvor en sag er anlagt ved en ret (jf. præmis 30 og 35 i HanseYachts-dommen).

er blevet indledt en procedure med henblik på at opnå en bevisoptagelsesforanstaltning forud for enhver anden procedure, ikke være det tidspunkt, hvor en sag »anses […] for anlagt« som omhandlet i artikel 30, nr. 1), i forordning nr. 44/2001 ved en ret, der i medlemsstaten skal træffe afgørelse om en anmodning »vedrørende realiteten« efter udfaldet af denne foranstaltning [21].

39. Med andre ord kan en retsakt, hvormed det ved en retsinstans tilsigtes at opnå en bevisoptagelsesforanstaltning forud for enhver anden procedure, ikke kvalificeres som et indledende processkrift i sagen eller et tilsvarende dokument, eftersom det i det væsentlige forholder sig således, at den procedure, der er indledt ved en sådan retsakt, er selvstændigt i forhold til proceduren »vedrørende realiteten«.

40. I denne henseende kan der drages følgende konklusioner af ovennævnte retspraksis. For det første skal det indledende processkrift i sagen eller et tilsvarende dokument forkyndes for eller meddeles modparten for at give denne mulighed for at gøre sin ret til forsvar gældende [22]. Dette krav indebærer logisk set, at retsakten er af en sådan art, at modparten oplyses om anlæggelsen af sagen mod den pågældende og om de væsentligste forhold i tvisten, hvorved det gøres muligt for vedkommende at forstå, om denne skal tilrettelægge sit forsvar [23]. Eftersom anlæggelsen af en sag fører til vedtagelsen af en retsafgørelse, har iagttagelsen af retten til forsvar og mere generelt af en kontradiktorisk fase en særlig betydning. Dette kan nemlig forklares i lyset af de retlige instrumenter vedrørende international kompetence, som sikrer, at de procedurer, der fører til vedtagelse af retsafgørelser, hvis anerkendelse og fuldbyrdelse skal sikres i alle de stater, som er parter i disse instrumenter, finder sted under iagttagelse af kontradiktionsprincippet. Denne iagttagelse berettiger den liberale tilgang med hensyn til anerkendelse og fuldbyrdelse [24].

41. For det andet skal et indledende processkrift i sagen eller et tilsvarende dokument føre til vedtagelsen af en eksigibel afgørelse og vedrører derfor principielt proceduren »vedrørende realiteten«. Det skal i det mindste vedrøre en forudgående og obligatorisk procedure i national ret, som finder sted, inden denne retsprocedure »vedrørende realiteten« iværksættes [25], eller en procedure, der gør det muligt at skabe en funktionel enhed, eller som i hvert fald ikke er selvstændig i forhold til denne procedure »vedrørende realiteten«.

42. Det skal dog bemærkes, at ingen af disse eksempler fra retspraksis direkte vedrører fortolkningen af begreberne »det indledende processkrift i sagen« eller »et tilsvarende dokument« som omhandlet i forordning nr. 4/2009. Begrebet »dokument [svarende til]« det indledende processkrift i sagen – som den forelæggende ret har anmodet Domstolen om at udtale sig om – som omhandlet i denne forordnings artikel 9, litra a), skal derfor fortolkes, idet det i givet fald skal undersøges, om der kan drages en analogi med den lære, som kan udledes af den retspraksis, hvortil der er blevet henvist i punkt 31-39 i nærværende forslag til afgørelse.

[21] – Konklusionen i HanseYachts-dommen.

[22] – Den omstændighed, at modparten ikke har gjort dette, kan derimod ikke påvirke kvalificeringen af denne retsakt, idet udøvelsen af denne processuelle rettighed beror på partens vilje.

[23] – Henset til den situation, der forelå i Hengst Import-dommen, skal nævnes eksemplet med et »decreto ingiuntivo«, om hvilket det blev fastslået, at det i sig selv var en simpel formular, og at det ikke kunne forstås uden anmodningen. Omvendt gjorde en forkyndelse af anmodningen uden det nævnte »decreto ingiuntivo« det ikke muligt for modparten at forstå, om anmodningen var blevet taget til følge eller forkastet af retsinstansen. Følgelig var det disse to dokumenter, der tilsammen blev anset for det indledende processkrift i sagen (dommens præmis 20).

[24] – Jf. i denne retning og analogt dom af 21.5.1980, Denilauler (125/79, EU:C:1980:130, præmis 13).

[25] – Som det var tilfældet med en forligsprocedure, der er underlagt kontradiktionsprincippet og principielt er obligatorisk i henhold til schweizisk ret, og hvis manglende overholdelse medfører afvisning af et eventuelt efterfølgende søgsmål (jf. Schlömp-dommen, præmis 53).

B. Fortolkning af begrebet »dokument [svarende til]« det indledende processkrift i sagen som omhandlet i artikel 9, litra a), i forordning nr. 4/2009

1. Præcisering af kriterierne for fortolkning af begrebet »et tilsvarende dokument« i lyset af eksisterende retspraksis

43. Indledningsvis skal det bemærkes, at det af fast retspraksis følger, at bestemmelserne om kompetenceregler skal fortolkes selvstændigt under hensyn dels til den omhandlede forordnings mål og opbygning, dels til de almindelige principper, der kan udledes af de nationale retsordener under ét [26].

44. Kapitel 2 i forordning nr. 4/2009 med overskriften »Kompetence« indeholder artikel 9, der fastsætter de regler, som gør det muligt at fastlægge det tidspunkt, hvor en sag anses for anlagt ved en ret. Dette tidspunkt er afgørende for at fastlægge, om en retsinstans har kompetence til at påkende en grænseoverskridende tvist. I en situation med litispendens, dvs. hvor krav, der har samme genstand og hviler på samme grundlag, fremsættes mellem de samme parter for retter i forskellige medlemsstater, udsætter enhver anden ret end den, ved hvilken sagen først er anlagt, nemlig på embeds vegne sagen, indtil denne rets kompetence er fastslået [27]. Det fremgår i det væsentlige af artikel 9, litra a), at det er på det tidspunkt, hvor det indledende processkrift i sagen eller et tilsvarende dokument indleveres til retten, at en sag anses for anlagt ved denne.

45. Forordning nr. 4/2009 definerer imidlertid ikke begrebet »dokument [svarende til]« det indledende processkrift i sagen (og heller ikke selve det indledende processkrift i sagen), hvilket begreb den forelæggende ret har anmodet Domstolen om at tage stilling til i den foreliggende sag. Det fremgår af ordlyden af denne forordnings artikel 9, litra a), at dette tilsvarende dokument indleder sagen. Begrebet »det indledende processkrift i sagen« henviser således – ligesom begrebet »et tilsvarende dokument« – til den generelle opfattelse, at der er tale om en retsakt, hvorved en procedure indledes [28].

46. For så vidt angår den nævnte procedure skal ordet »sagen« forstås således, at det omfatter sager »vedrørende realiteten«, hvis formål er at fastlægge parterne i tvistens rettigheder og forpligtelser gennem vedtagelsen af en retsafgørelse, hvorved sagens behandling afsluttes, og som kan anerkendes og fuldbyrdes. Begrebet »dokument [svarende til]« det indledende processkrift i sagen skal dermed fortolkes således, at tvisten herved indbringes for en domstol med hensyn til sin realitet [29], i det foreliggende tilfælde i sager om underholdspligt.

47. Jeg er af den opfattelse, at begrebet »dokument [svarende til]« det indledende processkrift i sagen uundgåeligt henviser til de tilsvarende *virkninger*, som skabes af et sagsanlæg, dvs. indledningen af en retslig procedure, med hvilken det tilsigtes at opnå en eksigibel dom, der giver sagsøgeren medhold i dennes påstande [30]. Eftersom sagen fører til vedtagelsen af en retsafgørelse,

[26] – Dom af 18.12.2014, Sanders og Huber (C-400/13 og C-408/13, EU:C:2014:2461, præmis 24).

[27] – Artikel 12, stk. 1, i forordning nr. 4/2009

[28] – H. Gaudemet-Talon, »Les conditions de régularité de la décision étrangère«, i *Compétence et exécution des jugements en Europe*, 7. udg., LGDJ, Paris-La Défense, 2024. Det skal også bemærkes, at Bruxelleskonventionen var den allerførste, der indeholdt udtrykket »en tilsvarende retsakt«, navnlig siden Danmarks, Irlands og Det Forenede Kongerige Storbritannien og Nordirlands tiltrædelse heraf i 1978, for at tage hensyn til de særlige processuelle forhold i Common Law-landene. Ud fra denne logik kan begrebet »et tilsvarende dokument« ikke afvige fra begrebet »det indledende processkrift i sagen«, men synes snarere at have en lignende betydning.

[29] – Jf. i denne retning og analogt St. Law, »Article 32«, M. Requejo Isidro (red.), *Brussels I bis: a commentary on Regulation (EU) nº 1215/2012*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, 2022, s. 500-505.

[30] – Det siger sig selv, at sagen også kan afsluttes ved, at den person, der har anlagt sagen, frifindes, såfremt personens formål er frifindelse.

skal den retsakt, hvorved sagen indledes, være en del af en kontradiktorisk procedure, dvs. at den skal sætte modparten i stand til at forberede sit forsvar, inden der træffes en eksigibel dom over for den pågældende.

48. Denne fortolkning støttes af ordlyden af artikel 9, litra a), i forordning nr. 4/2009, hvorefter en sag anses for anlagt ved en ret på tidspunktet for indleveringen af det dokument, der svarer til det indledende processkrift i sagen, hvilken indlevering skal efterfølges af dokumentets forkyndelse for sagsøgte.

49. Den sammenhæng, hvori artikel 9, litra a), i forordning nr. 4/2009 indgår, og som understreger den betydning, der tillægges iagttagelsen af kontradiktionsprincippet, gør det muligt at underbygge den nævnte fortolkning og i øvrigt i selve denne forordning at sikre en ensartet fortolkning af begrebet »dokument [svarende til]« det indledende processkrift i sagen. Stk. 1, litra a), i den nævnte forordnings artikel 19[31] – der vedrører den »[r]et til at anmode om fornyet prøvelse« af en retsafgørelse ved retten i domsstaten, som sagsøgte har i tilfælde, hvor den pågældende ikke har givet møde i denne medlemsstat – fremhæver den situation, hvor det indledende processkrift i sagen eller et tilsvarende dokument ikke er blevet forkyndt i så god tid og på en sådan måde, at modparten sættes i stand til at varetage sine interesser under sagen. I en sådan situation ville sagsøgte have ret til at anmode om fornyet prøvelse, netop fordi den pågældendes ret til forsvar ikke var blevet iagttaget i forbindelse med vedtagelsen af en retsafgørelse over for vedkommende. Det samme gælder for forordningens artikel 24[32], der har overskriften »Grunde til afslag på anerkendelse«, og som i stk. 1, litra b), fastsætter, at en retsafgørelse ikke kan anerkendes, såfremt det indledende processkrift i sagen eller et tilsvarende dokument ikke er blevet forkyndt for den udeblevne sagsøgte i så god tid og på en sådan måde, at den pågældende har kunnet varetage sine interesser under sagen.

50. Desuden må de formål, der forfølges med forordning nr. 4/2009, og som består i at lette inddrivelsen af internationale underholdsbidrag så meget som muligt[33], at varetage de bidragsberettigedes interesser og at fremme retsplejen[34], ikke opnås på bekostning, i en hvilken som helst henseende, af retten til forsvar[35]. Den konklusion, hvorefter der i forbindelse med fortolkningen af begrebet »dokument [svarende til]« det indledende processkrift i sagen som omhandlet i forordningens artikel 9, litra a), i det væsentlige skal ledes efter virkninger, som svarer til dem, der skabes ved anlæggelsen af en sag med henblik på at opnå en eksigibel dom, hvorved sagsøgeren gives medhold i sine påstande, forekommer mig af denne grund at være i overensstemmelse med de formål, der forfølges med den nævnte forordning. Denne konklusion har endvidere den fordel, at den styrker forudsigeligheden af kriterierne for fortolkningen af begrebet »dokument [svarende til]« det indledende processkrift i sagen, idet disse kriterier er sammenfaldende med kriterierne for en retsakt, der indgives med henblik på at opnå det forventede resultat i en sag »vedrørende realiteten«.

51. Det er i øvrigt i denne retning, at den lære, som kan udledes af den retspraksis, hvortil der er blevet henvist i punkt 31-39 i dette forslag til afgørelse, kan overføres på den foreliggende sag.

31 – Denne artikel findes i afdeling 1, der har overskriften »Retsafgørelser truffet i en medlemsstat, der er bundet af Haagerprotokollen af 2007«, og som er indeholdt i kapitel IV vedrørende »[a]nerkendelse, eksigibilitet og fuldbyrdelse af retsafgørelser«.

32 – Artiklen er omfattet af nævnte kapitel IV, afdeling 2, som har overskriften »Retsafgørelser truffet i en medlemsstat, [d]er ikke er bundet af Haagerprotokollen af 2007«.

33 – 31., 33. og 45. betragtning til forordning nr. 4/2009 samt dom af 9.2.2017, S. (C-283/16, EU:C:2017:104, præmis 33).

34 – 15. betragtning til forordning nr. 4/2009.

35 – Jf. i denne retning og analogt dom af 14.12.2006, ASML (C-283/05, EU:C:2006:787, præmis 24 og den deri nævnte retspraksis).

52. I denne henseende skal det bemærkes, at Domstolen allerede har haft lejlighed til at præcisere, at dens praksis vedrørende de bestemmelser om kompetence i forbindelse med underholdspligt, der er indeholdt i såvel Bruxelleskonventionen som forordning nr. 44/2001, der er en forlængelse af Bruxelleskonventionen, fortsat er relevant ved analysen af de tilsvarende bestemmelser i forordning nr. 4/2009 [36]. Den lære fra retspraksis, der er sammenfattet i punkt 40 i nærværende forslag til afgørelse, kan således efter min opfattelse overføres direkte, selv om de sammenhænge og de retlige instrumenter, som er omfattet af denne retspraksis, er forskellige.

53. Endvidere er vigtigheden af en konvergerende fortolkning af Lugano II-konventionen og andre retlige instrumenter, herunder forordning nr. 44/2001 – hvilket skal forstås således, at det også vedrører forordning nr. 4/2009 [37], der indeholder tilsvarende bestemmelser – blevet bekræftet flere gange i retspraksis [38]. Den omstændighed, at den terminologi, der er anvendt i disse retlige instrumenter, som er fortolket i den retspraksis, hvortil der er blevet henvist i punkt 35-39 i nærværende forslag til afgørelse, er (stort set) identisk, taler også for en tilnærmelse mellem den af Domstolen anlagte fortolkning af de nævnte instrumenter og den fortolkning af forordning nr. 4/2009, som Domstolen vil skulle anlægge i den foreliggende sag. Desuden er en konvergerende fortolkning af disse bestemmelser berettiget i lyset af de formål, der forfølges med disse instrumenter, som generelt har til formål at sikre den frie bevægelighed for retsafgørelser på det civil- og handelsretlige område [39].

54. Det skal i øvrigt bemærkes, at artikel 9 i forordning nr. 4/2009, således som det fremgår af forarbejderne, ordret gengiver ordlyden af den tidligere artikel 30 i forordning nr. 44/2001. Denne omstændighed er efter min opfattelse udtryk for lovgivers ønske om at harmonisere fortolkningen af denne artikel med fortolkningen af de retlige instrumenter vedrørende retternes kompetence, der forelå inden forordning nr. 4/2009 [40].

55. Det skal dog bemærkes, at de kriterier, der er blevet udledt med henblik på fortolkningen af begreberne »det indledende processkrift i sagen« og »et tilsvarende dokument«, og som er anført i punkt 31-39 i nærværende forslag til afgørelse, skal fortolkes fra sag til sag. En sådan tilgang er ganske vist begrundet i de særlige kendetegn ved de nationale systemer, som de i disse sager omhandlede retsakter var specifikke for. Den har imidlertid ført til udarbejdelsen af kriterier, der efter min opfattelse er noget abstrakte, navnlig hvad angår den funktionelle enhed mellem to procedurer eller den ene procedures selvstændige karakter i forhold til den anden. For at

[36] – Dom af 18.12.2014, Sanders og Huber (C-400/13 og C-408/13, EU:C:2014:2461, præmis 23).

[37] – Jf. i denne henseende fodnote 6 og 15 i nærværende forslag til afgørelse.

[38] – Jf. eksempelvis dom af 2.5.2019, Pillar Securitisation (C-694/17, EU:C:2019:345, præmis 27), og af 30.9.2021, Commerzbank (C-296/20, EU:C:2021:784, præmis 33). Mere generelt gælder den fortolkning, som Domstolen anlægger for så vidt angår bestemmelserne i et af disse retlige instrumenter, ligeledes for de øvrige retlige instrumenter, når disse bestemmelser kan anses for at »svare til hinanden« (dom af 6.6.2024, Geterfer, C-381/23, EU:C:2024:467, præmis 24).

[39] – Jf. præamblen til Bruxelleskonventionen, præamblen til Lugano II-konventionen og sjette betragtning til forordning nr. 44/2001. I denne henseende skal det bemærkes, at forordning nr. 4/2009 med henblik på at nå de hovedformål med forordningen, der er nævnt i punkt 50 i nærværende forslag til afgørelse, således uundgåeligt tilsigter at sikre den frie bevægelighed for retsafgørelser på det civilretlige område og dermed deler dette formål med andre retlige instrumenter, som er blevet fortolket i den retspraksis, hvortil der er blevet henvist i punkt 31-39 i nærværende forslag til afgørelse.

[40] – Jf. offentliggørelse af Kommissionens lovgivningsforslag KOM(2005)0649. I denne forbindelse skal det bemærkes, at Europa-Parlamentets Retsudvalg i forbindelse med vedtagelsen af forordning nr. 4/2009 foreslog at lade artikel 9 udgå med den begrundelse, at den næsten ordret gengav den tidligere artikel 30 i forordning nr. 44/2001 og derfor var unødvendig. Dette forslag, der blev gentaget i Europa-Parlamentets lovgivningsmæssige beslutning af 13. december 2007, blev imidlertid ikke imødekommet i den endelige affattelse af denne forordning. Det kan således konstateres, at der mellem de to retlige instrumenter er en meget tæt sammenhæng, som begrunder, at den lære, der kan udledes af fortolkningen af det første instrument, principielt kan overføres på fortolkningen af det andet.

anvende disse kriterier på den foreliggende sag vil Domstolen således uundgåeligt skulle overveje muligheden for at præcisere deres rækkevidde. Efter min opfattelse er denne præcisering ønskelig, idet den vedrører gennemførelsen af den nyeste retspraksis.

56. I denne henseende er jeg tilbøjelig til at argumentere for en tilgang, der er baseret på karakteren af den ved den omhandlede retsakt indledte procedure, og som gør det muligt at afgøre, om der foreligger en funktionel enhed mellem de to procedurer, eller om de er selvstændige. Navnlig er det, der efter min opfattelse er afgørende, at fastlægge, om den procedure, som den retsakt, der ønskes kvalificeret, angår, er omfattet af en procedure »vedrørende realiteten« og således vedrører de samme eller tilsvarende virkninger som dem, der skabes ved at anlægge en sag med henblik på at opnå en eksigibel dom, hvorved sagsøgeren gives medhold i sine påstande.

57. De kriterier, der bl.a. er knyttet til i) forkyndelsen for modparten af en retsakt, som indeholder de væsentlige elementer i tvisten med henblik på at underrette denne om anlæggelsen af en sag mod vedkommende, ii) og hvorved den pågældende ligeledes gives mulighed for at tilrettelægge sit forsvar, for så vidt som formålet med sagen er at opnå en afgørelse, hvorved sagsøgeren gives medhold i sine påstande, og idet dette skal ske iii) før vedtagelsen af en eksigibel dom, hvorved sagsøgeren gives medhold eller ej i sine påstande, samt til iv) den mulighed, som denne modpart indrømmes for at anfægte denne dom, forekommer mig således klart at indikere, at der foreligger virkninger, som en procedure »vedrørende realiteten« skaber. Disse kriterier kan ligeledes suppleres med andre kriterier, der i givet fald gør det muligt at tage hensyn til særlige situationer, såsom en procedures fakultative eller obligatoriske karakter, uanset om den er af administrativ eller retslig karakter.

58. Når dette er sagt, vil jeg gerne understrege, at jeg med ovenstående ræsonnement ikke har til hensigt at foretage en fuldstændig afgrænsning af alle de kriterier, der er relevante for kvalificeringen af et dokument svarende til det indledende processkrift i sagen, eller af de kriterier alene, som er relevante. Mit formål er kun at give ikke-udtømmende eksempler på konkrete kriterier, som i lyset af den eksisterende retspraksis vil gøre det muligt at skabe klarhed ved fastlæggelsen af de virkninger, som skal skabes af en sag, der indledes ved indlevering af en retsakt, som kan være omfattet af begrebet »dokument [svarende til]« det indledende processkrift i sagen. I denne forbindelse vil jeg også gerne understrege, at en undersøgelse af arten af den pågældende procedure og af selve retsakten samt af de virkninger, som de kan forventes at skabe, er af væsentlig betydning.

59. Det er i lyset af disse betragtninger, at det skal afgøres, om en ansøgning om retshjælp er omfattet af begrebet »dokument [svarende]« til det indledende processkrift i sagen.

2. Konsekvenserne af at anvende kriterierne for fortolkning af begrebet »et tilsvarende dokument« på en ansøgning om retshjælp

60. Det fremgår af ZPO, sammenholdt med FamFG, at retshjælp i henhold til tysk ret kan bevilges til en part, som på grund af sine personlige og økonomiske forhold ikke er i stand til at betale sagsomkostningerne, hvis der er tilstrækkelig udsigt til, at det påtænkte søgsmål eller det påtænkte forsvar får et positivt udfald, og søgsmålet eller forsvaret ikke iværksættes uden nogen rimelig grund [41]. Ansøgningen skal indeholde oplysninger om tvistens elementer og en angivelse af

[41] – ZPO's § 114, stk. 1.

bevismidlerne[42]. Modparten skal have mulighed for at tage stilling til, om betingelserne for bevilling af retshjælp er opfyldt[43]. Denne mulighed, som modparten gives med henblik på at få kendskab til indleveringen af ansøgningen om retshjælp, hvorved der redegøres for tvistens elementer, er netop den særegenhed ved tysk ret, som giver anledning til tvivl med hensyn til kvalificeringen af denne ansøgning i lyset af artikel 9, litra a), i forordning nr. 4/2009.

61. Indledningsvis bemærkes, at det synes ubestridt, at tysk ret ikke fastsætter, at en ansøgning om retshjælp som sådan kan indlede sagen. Af de grunde, der er anført i punkt 44-58 i nærværende forslag til afgørelse, skal det fastlægges, hvilke virkninger ansøgningen om retshjælp og den procedure, som udløses herved, kan skabe. Spørgsmålet er med andre ord, om den procedure, der indledes ved en sådan ansøgning, kan skabe virkninger, som svarer til virkningerne af anlæggelsen af en procedure »vedrørende realiteten«, for således at lægge til grund, at den procedure, der indledes ved ansøgningen, har en funktionel enhed eller en manglende selvstændighed i forhold til proceduren »vedrørende realiteten«.

62. Under disse omstændigheder skal der for det første foretages en undersøgelse af ansøgningen om retshjælps indhold, som den tyske regering og sagsøgeren i hovedsagen har støttet sig på med henblik på at anse ansøgningen for omfattet af begrebet »dokument [svarende til]« det indledende processkrift i sagen. Det er i denne henseende utvivlsomt, at den nævnte ansøgning skal indeholde en fremstilling af tvistens elementer og en angivelse af bevismidlerne vedlagt i udkastform. Som den nævnte regering har gjort gældende, frembyder denne procedure således i det væsentlige en vis nærhed til eller forbindelse med indledningen af en procedure »vedrørende realiteten«.

63. Fremlæggelsen af de nævnte elementer i et udkast, der er vedlagt ansøgningen om retshjælp, tjener imidlertid et helt andet formål end deres fremlæggelse i et indledende processkrift i sagen vedrørende »realiteten« i ordets egentlige forstand, nemlig en stævning. Disse elementer skal nemlig gøre det muligt for den retsinstans, der behandler ansøgningen om retshjælp, at sikre sig, at de betingelser, som er knyttet til den tilstrækkelige udsigt til at få medhold og til den omstændighed, at det påtænkte søgsmål ikke iværksættes uden nogen rimelig grund efter tildelingen af denne retshjælp, er opfyldt. Derimod bliver grundlaget for »realiteten« i det påtænkte søgsmål ikke analyseret, og der træffes ingen »materiel« retsafgørelse om parternes rettigheder og forpligtelser.

64. Logisk set forpligter fremlæggelsen af de nævnte elementer på ingen måde den bidragsberettigede til at rette sig efter dem til punkt og prikke, hvis den pågældende beslutter at indlede en procedure »vedrørende realiteten« efter bevillingen af retshjælp. Indholdet af anmodningen vedrørende underholdspligt kan derfor i sidstnævnte procedure adskille sig fra det indhold, der var angivet i ansøgningen om retshjælp[44]. Desuden vil hovedbehandlingen af denne ansøgning navnlig fokusere på en analyse af de personlige og økonomiske forhold hos den, der

[42] – ZPO's § 117, stk. 1.

[43] – ZPO's § 118, stk. 1.

[44] – Den tyske regering har i retsmødet anført, at i tilfælde af bevilling af retshjælp er proceduren »vedrørende realiteten« begrænset til det, der er gjort gældende i ansøgningen om retshjælp. I denne henseende forstår jeg, at retshjælp, der bevilges med henblik på et påtænkt søgsmål vedrørende underholdspligt, ganske vist ikke kan anvendes til et søgsmål vedrørende f.eks. miljøbeskyttelse. Ville denne grænse imidlertid også gælde i tilfælde af supplering af påstandene, ændring af de bidragspligtige eller af andre oplysninger, som i stævningen afviger fra det udkast til anmodning om ændring af underholdspligt, der er vedlagt ansøgningen om retshjælp, hvis den bidragsberettigede finder, at der er større chancer for at få medhold på grund af disse ændringer på tidspunktet for anlæggelsen af retssagen vedrørende »realiteten«? Jeg tvivler på, at dette er tilfældet. Såfremt en ansøgning om retshjælp – hvortil en anmodning om ændring i en sag vedrørende underholdspligt, der formelt vil blive indgivet i tilfælde af bevilling af denne hjælp, kun er vedlagt som udkast – blev kvalificeret som et »dokument [svarende til]« det indledende processkrift i sagen, hvordan ville disse ændringer da skulle behandles? Skal de anses for at ændre denne retsakt? Hvilken betydning skal de i bekræftende fald have under proceduren »vedrørende realiteten«? Dette er kun enkelte eksempler på de praktiske vanskeligheder, der ville følge af, at en ansøgning om retshjælp kvalificeres som et »dokument [svarende til]« det indledende processkrift i sagen.

har ansøgt om retshjælp, idet proceduren vedrørende bevilling af denne hjælp har til formål at sikre lighed med hensyn til retsbeskyttelse og at sikre de privatpersoner, som ikke har nogen finansielle ressourcer, muligheden for at gøre deres rettigheder gældende ved domstolene.

65. Under sådanne omstændigheder kan virkningerne af den mulighed, som modparten i henhold til tysk ret har for at tilkendegive sin holdning med hensyn til opfyldelsen af betingelserne for bevilling af retshjælp, efter min opfattelse ikke sidestilles med de virkninger, som udøvelsen af retten til forsvar skaber inden for rammerne af en procedure »vedrørende realiteten«, eftersom de to proceduretyper ikke forfølger det samme formål[45]. Strengt set og uanset den processuelle særegenhed i tysk ret vedrører retshjælpsproceduren således ensidigt kun ansøgeren selv. Den har derfor ingen virkning over for modparten.

66. For det andet skal der foretages en undersøgelse af konsekvenserne af fremgangsmåden for fremsendelse af ansøgningen om retshjælp, nemlig underretningen af modparten om indgivelsen af denne ansøgning ledsaget af udkastet til anmodning om ændring af underholdspligten, hvilken fremgangsmåde den tyske regering og sagsøgeren i hovedsagen har påberåbt sig med henblik på at gøre gældende, at det præjudicielle spørgsmål skal besvares bekræftende. I denne henseende er der, således som det blev gjort klart i retsmødet, ikke tale om en meddelelse eller en forkyndelse i snæver forstand, men om en simpel uformel underretning af modparten.

67. En sådan fremgangsmåde for fremsendelse af ansøgningen om retshjælp gør det imidlertid ikke muligt at tillægge fremgangsmåden de samme virkninger som dem, der skabes ved den officielle meddelelse ved forkyndelse af et indledende processkrift i sagen. Tværtimod understreger fremgangsmåden i højere grad disse virkningers forskellige karakter, idet fremsendelsen af ansøgningen om retshjælp har til formål at give modparten mulighed for at tilkendegive sin holdning med hensyn til opfyldelsen af betingelserne for bevilling af retshjælp i lyset af den ansøgning, der er indgivet herom. Derimod har forkyndelsen af et indledende processkrift i sagen til formål at sikre iagttagelse af retten til forsvar for den anden part i tvisten.

68. Konklusionen om, at virkningerne af den mulighed, der er fastsat i tysk ret, og hvorefter modparten kan tilkendegive sin holdning med hensyn til opfyldelsen af betingelserne for imødekommelse af en ansøgning om retshjælp, ikke kan sidestilles med de virkninger, som skabes af en retsakt, hvorved der indledes en sag vedrørende »realiteten«, gør sig således så meget desto mere gældende i lyset af fremgangsmåden for fremsendelse af ansøgningen om retshjælp.

69. Hvad for det tredje og sidste angår den omstændighed, at ansøgningen om retshjælp indbringes for en retsinstans, er jeg af den opfattelse, at indbringelsen i princippet er udtømt ved retsinstansen, når denne har truffet afgørelse om at imødekomme eller afslå ansøgningen. For at opnå en retsafgørelse vedrørende sagens »realitet« skal den bidragsberettigede nemlig fremsætte en anden retslig anmodning end den, hvorved det tilsigtes at få bevilget retshjælp. Den bidragsberettigede i hovedsagen har ganske vist anlagt sagen vedrørende realiteten. Det skal imidlertid bemærkes, at den person, der bevilges retshjælp, ikke har nogen pligt til at anlægge

[45] – Generelt er det ikke udelukket at rejse spørgsmålet om, hvorvidt det reelt er muligt at tale om en modpart i en sådan procedure vedrørende en ansøgning om retshjælp, for så vidt som der ikke er nedlagt nogen påstand over for denne part. Selv hvis det inden for rammerne af en procedure vedrørende en ansøgning om retshjælp overvejes at anse denne part for en fremtidig modpart, giver denne status efter min opfattelse imidlertid ikke den nævnte part nogen processuel rettighed, der kan bevirke, at vedkommende kommer tættere på at kunne sidestilles med en egentlig sagsøgt som omhandlet i en kontradiktorisk procedure »vedrørende realiteten«.

denne sag vedrørende »realiteten« efter bevilling af retshjælpen [46]. Indledningen af en procedure »vedrørende realiteten« afhænger under alle omstændigheder af personens vilje, som af natur er aleatorisk.

70. På denne baggrund er den omstændighed, at der foreligger en forbindelse eller en nærhed mellem den procedure, med hvilken det tilsigtes at få bevilget retshjælp, og proceduren »vedrørende realiteten«, ikke i sig selv tilstrækkelig til at fastslå, at den anden procedure blev indledt, så snart proceduren for ansøgning om retshjælp blev indledt i den pågældende stat. De virkninger, som disse to procedurer skaber, er i realiteten forskellige, såvel ud fra den bidragsberettigedes synspunkt som den bidragspligtiges.

71. I modsætning til, hvad den tyske regering har gjort gældende, kan det formål om beskyttelse af den bidragsberettigede, der forfølges med forordning nr. 4/2009, samt det valg af den kompetente ret og følgelig af den anvendelige lov, som den pågældende er indrømmet ved denne forordning, ikke afkræfte konklusionen om, at ansøgningen om retshjælp ikke er et dokument, der svarer til det indledende processkrift i sagen. Det må imidlertid medgives, at der i dette tilfælde i tysk ret faktisk foreligger et problem, som stiller en bidragsberettiget, der ikke har nogen finansielle midler, i en potentielt ufordelagtig situation i forhold til den fremtidige modpart.

72. Som den nævnte regering i det væsentlige har forklaret, kan den bidragspligtiges mulighed for at tage stilling til grundlaget for den bidragsberettigedes ansøgning om retshjælp fratage sidstnævnte muligheden for at vælge den kompetente ret og følgelig den lov, der skal finde anvendelse [47]. En sådan situation kan opstå, hvis den bidragspligtige anlagde et søgsmål vedrørende »realiteten« i sagen med henblik på at drage fordel af den viden, som den pågældende har, drevet af en hensigt om at omgå den bidragsberettigedes valg, mens sidstnævnte på grund af mangel på finansielle midler er nødsaget til at afvente bevilling af retshjælp, hvorved den pågældende afslører sin hensigt om eventuelt at anlægge sag mod den bidragspligtige i forbindelse med indgivelsen af den nævnte ansøgning.

73. Dette problem synes imidlertid at udspringe af den tyske lovgivning, som fastsætter en processuel særegenhed vedrørende modpartens mulighed for at tilkendegive sin holdning i en procedure, der principielt er ensidig, og som udelukkende skal vedrøre den, der har ansøgt om retshjælp, i dennes egenskab af eneadressat for afgørelsen om bevilling eller ej af denne retshjælp [48].

[46] – Personen kan nemlig f.eks. beslutte at søge en mindelig bilæggelse eller ganske enkelt give afkald på ethvert søgsmål.

[47] – I denne henseende skal det anføres, at forordning nr. 4/2009 fastsætter kompetencekriterier, der er alternative, hvilket bekræftes af anvendelsen af konjunktionen »eller« efter opregningen af hvert enkelt kriterium i forordningens artikel 3 (dom af 17.9.2020, Landkreis Harburg (Et offentligt organs indtræden ved subrogation i den bidragsberettigedes krav), C-540/19, EU:C:2020:732, præmis 29), og ikke hierarkiske (dom af 5.9.2019, R (Kompetence i forbindelse med sager om forældreansvar og underholdspligt), C-468/18, EU:C:2019:666, præmis 45). De giver således den bidragsberettigede, når denne optræder som sagsøger, mulighed for at indbringe sit krav vedrørende underholdspligt på grundlag af forskellige kompetenceregler, der bl.a. er anført i forordningens artikel 3, litra a) og b), nemlig enten ved retten på det sted, hvor sagsøgte har sin sædvanlige bopæl, eller ved retten på det sted, hvor den bidragsberettigede selv har sin sædvanlige bopæl. Betydningen af dette valg med henblik på at beskytte den bidragsberettigede afspejler i øvrigt Haagerprotokollen af 2007, som forordning nr. 4/2009 ifølge Domstolen har en tæt forbindelse med (dom af 7.6.2018, KP, C-83/17, EU:C:2018:408, præmis 49). Domstolen har således fastslået, at denne protokol gør det muligt for den bidragsberettigede de facto at fastlægge den lov, der skal finde anvendelse på den pågældendes krav, ved at fastsætte, at domstolslandets lov og ikke loven i den stat, hvor den bidragsberettigede har sit sædvanlige opholdssted, skal finde anvendelse som den primære lov, når vedkommende fremsætter sit krav ved den kompetente myndighed på det sted, hvor den bidragspligtige har sit sædvanlige opholdssted (jf. i denne retning dom af 20.9.2018, Mölk, C-214/17, EU:C:2018:744, præmis 31 og 32).

[48] – I lyset af de drøftelser, der fandt sted i retsmødet, synes det ikke at kunne udelukkes, at denne særegenhed er helt særegen for tysk ret. Så vidt jeg ved, er der imidlertid tale om en helt usædvanlig situation i medlemsstaternes retssystemer set under ét. Under alle omstændigheder berører dette efter min opfattelse ikke den omstændighed, at det tilkommer medlemsstaterne inden for rammerne af deres nationale lovgivning at sikre effektiviteten af de mål, der forfølges med EU-forordninger.

74. I denne henseende er det min opfattelse, at der skal findes en vis balance med hensyn til beskyttelsen af den bidragsberettigedes og den bidragspligtiges respektive interesser, navnlig i betragtning af de særlige forhold, der gør sig gældende for proceduren vedrørende opnåelse af retshjælp. Besvarelsen af det spørgsmål, som den forelæggende ret har stillet, skal nemlig nødvendigvis afveje de to parter i tvistens interesser. Det er ganske vist ikke udelukket, at en bidragspligtig vælger en processuel strategi, der har til formål at omgå den bidragsberettigedes valg af den anvendelige lov, efter at have fået kendskab til sidstnævntes hensigt om at anlægge sag mod den pågældende. Selv hvis det antages, at en sådan fremgangsmåde er forbudt i henhold til forordning nr. 4/2009, er der imidlertid intet i anmodningen om præjudiciel afgørelse, der tyder på, at den bidragspligtiges søgsmål var begrundet i svigagtig hensigt.

75. Desuden synes tysk ret at indeholde en mekanisme til beskyttelse af den bidragsberettigede, der anses for at være den svage part, mod risikoen for, at modparten udnytter proceduren til strategiske formål. Det fremgår således af § 77, stk. 1, i FamFG, at retsinstansen har beføjelse til ikke at give modparten mulighed for at tage stilling til, om betingelserne for bevilling af retshjælp er opfyldt, hvis dette af særlige grunde forekommer uhensigtsmæssigt. Denne beskyttelse gør det efter min opfattelse muligt fuldt ud at gennemføre formålene med forordning nr. 4/2009 [49].

76. Under alle omstændigheder ville en modsatrettet holdning have den væsentlige praktiske konsekvens, at EU-retten opsplittes til fordel for procedureregler, der er specifikke for hver enkelt national retsorden, hvilket hverken forekommer mig at være begrundet i ordlyden af eller sammenhængen for artikel 9, litra a), i forordning nr. 4/2009 eller i de formål, der forfølges med sidstnævnte, og hvorved det bl.a. tilsigtes at sikre retssikkerheden på dette område. Dette er i øvrigt grunden til, at Domstolen længe har fremhævet betydningen af en selvstændig fortolkning af bestemmelserne om kompetenceregler.

77. Efter min opfattelse er en ansøgning om retshjælp derfor ikke »et tilsvarende dokument« som omhandlet i artikel 9, litra a), i forordning nr. 4/2009. Denne konklusion afkræftes ikke af den tyske regerings argument om, at denne ansøgning kan sidestilles med et sagsanlæg, fordi den indebærer, at forældelsesfristen opsættes. Den opsættelse af forældelsesfristen, der følger af indgivelsen af ansøgningen om retshjælp, har nemlig blot til formål at sikre, at retten til at anlægge sag for personer, som ikke råder over finansielle midler, beskyttes i den periode, der er nødvendig for at gennemføre de skridt, som gør det muligt at opnå disse midler. Med andre ord forekommer denne opsættende virkning mig at være obligatorisk i en sådan situation for at sikre ligebehandling af personer med hensyn til deres mulighed for at gøre deres rettigheder gældende ved domstolene.

78. Det skal endvidere bemærkes, at når der indgives en ansøgning om retshjælp, kan retsinstansen i henhold til tysk ret ganske vist indkalde parterne til en mundtlig drøftelse, hvis det er sandsynligt, at der kan opnås et forlig. Medmindre en sådan fremgangsmåde er obligatorisk [50], hvilket ikke synes at være tilfældet i tysk ret, kan den imidlertid ikke gøre det muligt at sidestille virkningerne af proceduren vedrørende bevilling af retshjælp med virkningerne af en procedure »vedrørende realiteten«, eftersom anvendelsen af denne fremgangsmåde henhører under retsinstansens skøn.

[49] – Gennemførelsen af forordning nr. 4/2009 i overensstemmelse med artikel 24, stk. 2, i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder, hvorefter barnets tarv skal komme i første række i alle handlinger vedrørende børn, uanset om de udføres af offentlige myndigheder eller private institutioner (jf. i denne retning og analogt dom af 16.7.2015, A, C-184/14, EU:C:2015:479, præmis 46), ville således også være sikret.

[50] – Jf. analogt den obligatoriske forligsprocedure i Schlömp-dommen.

79. Det skal imidlertid præciseres, at det påhviler den nationale retsinstans at vurdere, om der skal anlægges en sådan fortolkning af dennes nationale ret, idet Domstolen ifølge fast praksis ikke er kompetent til at fortolke en medlemsstats nationale ret [51].

80. For så vidt som den forelæggende ret har anmodet Domstolen om at oplyse, hvilke konsekvenser kvalificeringen af den nævnte ansøgning om retshjælp har for de betragtninger, der er forbundet med anlæggelsen af sagen ved den nævnte ret og med fastlæggelsen af dennes kompetence, skal det endelig bemærkes, at det ifølge fast retspraksis alene tilkommer den nationale ret, for hvilken tvisten i hovedsagen er indbragt, og som har ansvaret for den retsafgørelse, som skal træffes, på grundlag af omstændighederne i den konkrete sag at vurdere, såvel om en præjudiciel afgørelse er nødvendig for, at den kan afsige dom, som relevansen af de spørgsmål, den forelægger Domstolen [52]. Uden at tage stilling til problematikken vedrørende den forelæggende rets internationale kompetence foreslår jeg derfor at besvare det præjudicielle spørgsmål som følger.

81. Jeg er af den opfattelse, at det præjudicielle spørgsmål, som den forelæggende ret har forelagt Domstolen i den foreliggende sag, skal besvares benægtende, således at en ansøgning om retshjælp – hvortil en anmodning om ændring i en sag vedrørende underholdspligt, der formelt vil blive indgivet i tilfælde af bevilling af denne hjælp, kun er vedlagt som udkast – ikke er »et tilsvarende dokument« som omhandlet i artikel 9, litra a), i forordning nr. 4/2009.

IV. Forslag til afgørelse

82. På baggrund af samtlige ovenstående betragtninger foreslår jeg Domstolen at besvare det spørgsmål, som Amtsgericht Schleswig (byretten i Schleswig, Tyskland) har forelagt, således:

»En ansøgning om retshjælp – hvortil en anmodning om ændring i en sag vedrørende underholdspligt, der formelt vil blive indgivet i tilfælde af bevilling af denne hjælp, kun er vedlagt som udkast – er ikke »et tilsvarende dokument« som omhandlet i artikel 9, litra a), i Rådets forordning (EF) nr. 4/2009 af 18. december 2008 om kompetence, lovvalg, anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser og samarbejde vedrørende underholdspligt.«

[51] – Præmis 34 i HanseYachts-dommen.

[52] – Præmis 24 i HanseYachts-dommen.